

Dr. Ivan Senekovič

Milan Makar

Dr. Josip Leskovar

Franjo Žebot

tarskih zastav, ki so jih demonstrantje izobesili. Iz črnega in rumenega blaga je dal napraviti srajce in jih poslal po koroški ofenzivi mojim vojakom na Koroško, rdeče blago pa je porabil za naše narodne zastave.

Na magistratu je bilo po magistratnem prevratu, zlasti prve mesece, od jutra do večera vse črno strank. Novo slovensko magistratno uradništvo je kljub no-

vim mu razmeram premagovalo vse zapreke in z obzirnim ravnanjem zadovoljilo celo najnestrpnejše narodne nasprotnike.

Posebno krepka opora drju Pfeiferju je bil njegov pomočnik okrajni komisar Milan Makar, sedanji sreski načelnik.

Dne 8. marca 1920 je prevzel Pfeiferjevo mesto odvetnik dr. Josip Leskovar.

MARIBORSKI OTOK

FRANJO BAŠ

Medrečje med Dravo in Muro je med Mariborom in Radgono geomorfološko podano po treh površjih, po terciernih goricah, po diluvialnih poljih in po aluvialnih otokih v nižinskih strugah Drave in Mure.

V neposredni mariborski okolici poteka višinska gladina terciernih lapornatih Slovenskih gorc v absolutni višini 380—390 m. Ta višinski nivo kažeta najbolj nazorno Piramida (383 m) in Stolni vrh (384 m). 110 m pod višinsko gladino Slovenskih goric ležijo diluvialni grušč in konglomerati Dravskega polja, v katerega je zarezala Drava svojo strugo in v njej ustvarila aluvialne naplavljenе celine v absolutni višini 245—255 m. Za mariborsko diluvialno polje značilna višinska točka je mariborski Slomškov trg (prag stolnice 274 m), za mariborsko Dravo značilni aluvialni tvorbi pa sta Meljski otok na vzhodu in Mariborski otok na zahodu od mesta.

V obliki podolgastega romba se razprostira Mariborski otok od zapada proti vzhodu v približni dolžini 830 m in meri na najširšem mestu v smeri sever-jug približno 220 m; njegova površina pa znaša 99.089 m². Povprečno absolutno višino otoka kaže betonski tlak pri kopaliških napravah z 255,7 m, odkoder se otok proti severozahodnemu gornjemu delu dvigne skoro za 2 m do najvišje točke 257,3 m, med tem ko pade na severu polagoma do inondacij-

skega ozemlja Drave na absolutno višino 251 m, neposredno k Dravi pa na jugu.

O nastoju Mariborskega otoka je izšlo kratko poročilo (Jutro 1930, št. 137) ob otvoritvi kopališča. Danes uporabljamo to poročilo v razširjeni obliki.

Kakor so za nižinsko strugo Drave značilni otoki, tako so značilne za alpsko strugo Drave, zlasti v Dravski dolini, čeri. Otoki so izraz upadle transportabilne sile Drave, čeri erozije in vrezavanja v prelome in prahribinske škrljavce med Pohorjem in Kobanskim. Mejo med erozijskim alpskim in sedimentacijskim nižinskim tokom Drave tvori dravska struga južno od Kamnice med Mariborskim otokom in brzicami nad njim. Mariborski otok začinja nižinski, brzice pa zaključijo alpski tok Drave, ki stopa pod brzicami in nad otokom iz Dravske doline v Dravsko polje.

Geomorfološki temelj Mariborskemu otoku tvorijo staromiocenski bazalni marinski laporji, ki se vlečejo, v legi brez vsakega reda, s Sv. Urbana in Lucijinega brega pod konglomerati in prodi v kamniški okolici, vedno bolj se poglobljajo, proti jugu. Na Mariborskem otoku vpadajo na levem bregu Drave lapornati sloji v kotu 10°—90°, razprostirajo se naprej v smer severozahod-jugovzhod, nato sever-jug in končno severovzhod-jugozahod. Na desnem bregu

pa se širijo položni tenkoškriljasti sloji, ki vpadajo pod položnim kotom 5°–20°.

Brzice nad Mariborskim otokom, rebra iz bazalnega marinskega laporja v gornjem in srednjem dnu otoka so medsebojno v neposredni zvezi z nastojem otoka samega. Drava, ki je v poznem miocenu premaknila svoj tok iz smeri preko Radelj v Graški zaliv ter ga usmerila v premete Dravske doline, je v zadnji, würmski ledeni dobi naplavila prodno ozemlje nizkih teras in tako zagrnila bazalne marinske laporje na jugu od Kamnice ter eventualno zvezo med erupcijama pohorskega granita na Pekrski gori in na Bezovju. Prvotni diluvialni tok Drave pa se ni na jugu od Vražje peči razvijal v smeri današnjega toka, ker so ravno na mestu današnjih brzic visoko izstopajoči bazalni marinski laporji onemogočali radi svoje odpornosti proti eroziji in denudaciji Drave, da bi jih Drava hitro prebila, temveč so jo prisilili, da je tekla po južnem Mariborskem polju, kar dokazujejo še danes lepo vidne nizke terase zlasti pri vojašnici Kralja Petra I. in nad Metelkovo ulico. Drava, katero so usmerjali na jug baš bazalni marinski laporji na današnjih brzicah, je vzporedno z nasipavanjem južnega mariborskega polja prebijala lapornato zaporo pri brzicah in jo na koncu ledniške dobe prebila ter se razlila na severno Mariborsko polje, o čemur nam najbolj zgovorno govori terasa, na kateri potekajo danes Smetanova ulica in Aleksandrova cesta. S tem pa, ko je Drava prebijala lapornato zaporo pod Vražjo pečjo, je ustvarila brzice, ki so do danes ena od pokrajinskih zanimivosti dravske struge pod Huzarskim skokom.

Nižje brzic pa nahajamo v dravski strugi že imenovano rebro bazalnih marinskih laporjev. Erozijska in denudacijska sta delovala in delujeta še danes močno na brzicah radi zadostnega padca. Ko pa pojenja pod brzicami padec, omaga tudi denudacija in transportabilna moč Drave pod brzicami v toliko, da ni bila in ni več sposobna za prenos sedimentov, mesto kjer je bila prisiljena transportni material odložiti, je bilo pri lapornatem rebro pod brzicami, ki je bilo in ki je tudi zanesljivi temelj za trajni obstoj odloženega naplavljenega materiala. Ob tej čeri, na to lapornato rebro, ki leži na mestu, kjer Drava izgubi močan padec in kjer se usmeri v nižinsko ustaljeno mirni tok, je Drava odlagala sedimente in s sedimentacijo na lapornatem rebro izgradila najmlajšo geomorfološko tvorbo mariborske pokrajine prod Mariborskega otoka.

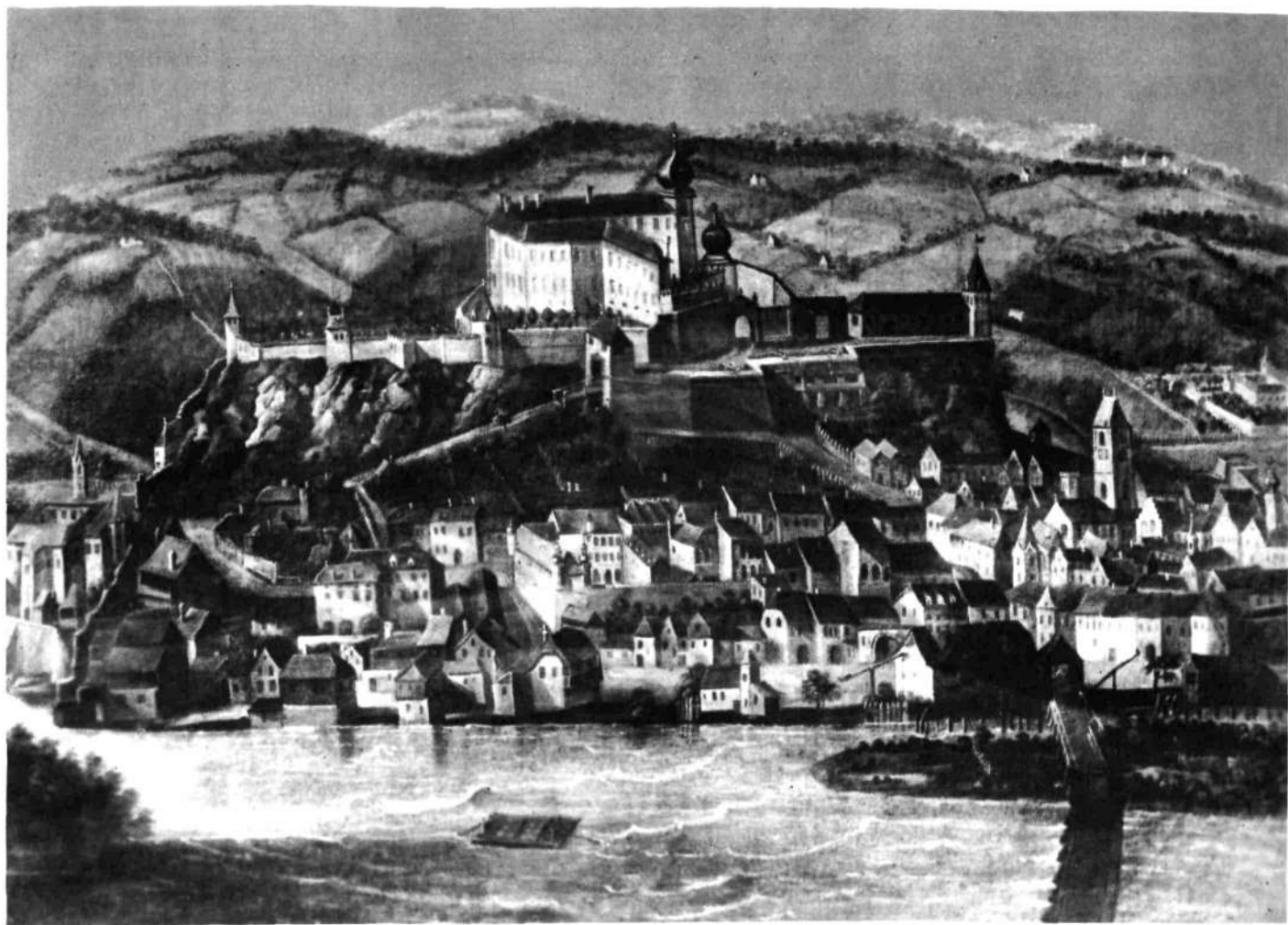
Lega lapornatega rebra v smeri vzhod-zapad pa je usmerila erozije Drave na oba dravska bregova tako, da imamo na dravskem obrežju pri Mariborskem otoku primer, kjer je dravsko obrežje izpostavljeno eroziji in denudaciji, Mariborski otok pa sedimentaciji in s tem trajnemu povečanju, kar je zlasti očitno na prodni sipini severno od Mariborskega otoka. Vendar pa velike povodnji pogosto preusmerjajo erozijske in sedimentacijske cilje vodnega toka. Tako vidimo pri Dravi na Mariborskem otoku, da polagoma razvija vedno močnejšo erozijo in denudacijo na spodnji in tudi gornji južni strani otoka, hoteč s tem prod na lapornatem rebro izenačiti z večnim ciljem tekoče

vode z erozijsko bazo pod morsko gladino. Vendar čuvajo Mariborski otok brzice nad njim in lapornati temelj otoka. Na prvih se izrabi erozijska in denudacijska moč dravskega toka, da ni sposoben ogroziti otokovega temelja, lapornatega rebra in da ogroža ter odplavlja samo prode v manjšem obsegu. Lapornatemu rebro kot utemeljitelju otoka in čuvarju otokovega obstoja se pridružuje kot čuvar otočje celine rastlinstvo.

Podnebje Mariborskega otoka se zlasti v temperaturah in v relativni vlagi ne sklada s podnebjem Maribora. Dokaz temu je rastlinstvo, na katerega vpliva v veliki meri Drava, ki priplavlja semena rastlin zlasti s koroških gora. Pred desetletji je bilo rastlinstvo in živalstvo (ptiči) mnogo bogatejše kakor je danes in ki je posebno po nastopu kopališča mnogo trpelo. Maribor je postavljen na Mariborskem otoku v interesu otokove prirode in v interesu bodočnosti kopališča pred nujno potrebo, da organizira na Mariborskemu otoku delno meteorološko postajo, ki bo smotrno beležila vsaj temperature zraka, temperature Drave, vlažnost, solnčnost in vetrovnost. Poleg tega je v interesu otokove prirodne svojstvenosti, da doseže otokovo rastlinstvo in živalstvo zopet tisto bogastvo, s katerim se je odlikovalo pred leti, in to tako, da se Mariborski otok proglasi za prirodni varstveni park.

Mariborski otok zaradi svoje prodnosti ni nikoli vabil človeka, da bi ga urbaniziral, zaradi svoje lege globoko v Dravi pa tudi ne, da bi ga poselil. Bil je v toku zgodovine prostor, odkoder so dobivali posamezni posestniki steljo in les, od srede XIX. stoletja dalje mesto velikih meščanskih veselice (velika rodoljubna slavnost 1862) in nedeljska izletna točka. Otokovo ime izvira iz 1930 ter je nomen possessivum, kakor je običajno v mariborski okolici tudi za vrhove, dole itd. Mariborska občina se je pred vojno bavila z mislijo, postaviti na gornjem koncu otoka elektrarno, ki bi zalagala z elektriko mesti Maribor in Gradec ter je 1915 tudi dobila tozadevno koncesijo. 1928 pa je kupila otok od Popičevih dedičev in dosegla, da je bil 1929 izločen iz kamniške občine ter priključen mariborski. L. 1929. in 1930. je Maribor zgradil na otoku današnje kopališke naprave, tako prvič v zgodovini trajno osredotočil človeka na prod pod brzicami in s tem nadoknadil Mariborski otok za brezpomembnost, na kateri je trpel zaradi svojega nizkega položaja.

Lega Mariborskega otoka na prehodu iz Dravske doline v Dravsko polje, njegov položaj v Dravi ter proti okolici bi zahtevala po zakonih seliščne geografije, da se razvije osrednje selišče na prehodu Drave iz Alp v nižino na bregovih Drave pri Mariborskem otoku. Za to bi govorila širina dravske struge, ki je po obeh svojih rokavih tu najožja. Naravnost proti Mariborskemu otoku vodi od severa najpoložnejši prehod preko Slovenskih goric po rošpoškem premetu, katerega naravno nadaljevanje iz doline Pesnice je cesta na Plač; videti je, da je v rimski dobi rimska dravska cesta tudi našla stik s Flavio Solvo preko Rošpoha ter Plača in ne preko današnjega Maribora in Košakov. Istotako je obrambni položaj kamniškega

Dejniška Hiskarna, d. d. v Ljubljani

zaledja z Lucijinim bregom in Vražjo pečjo ter limbuškega s Pekrsko goro kot zavora Dravske doline ugodnejši kakor je položaj mesta Maribora s Piramido. Enako je polje med Limbušem in Studenci dovolj prostorno za srednjeveško meščansko kmetijstvo, kakor bi zadostovalo za srednjeveško meščansko selišče kamniško zaledje. Koroška cesta je morala pri izstopu iz Dravske doline premagati dva klanca (čez Kamniško in Rošpoško vodo), kar je naravnost sililo na prehod čez Dravo pri Mariborskem otoku in preko njega na zvezo z jugom in vzhodom.

Da se pa navzlic tem ugodnim predpogojem ni razvil Maribor na obrežjih Drave pri Mariborskem otoku, podobno n. pr. Parizu, je vzrok hipsometrijsko razmerje otoka do dravskih obrežij in geomorfološka kakovost dravskih obrežij samih. Dravsko obrežje nad Mariborskim otokom je 20–25 m globoko, strmo vrezano v diluvialne konglomerate in tako ne dopušča

nastoja mostišča v zvezi z nizkim prodnim otokom, ki tudi ne nudi možnosti pristana s prometno zvezo z okolico. Vse te negativne razmere pri Mariborskem otoku pa je z najugodnejšimi možnostmi razvoja mogel izrabit mariborski Pristan iz katerega se je moglo po prirodnih predpostavkah nizkega dravskega brega razvijati tudi ostala obrt (Usnjarska ulica) in trgovina (ghetto) in s tem meščansko življenje.

Dravi pri Mariborskem otoku je manjkala zaradi strmih obrežij možnost privabiti ljudi na svoje bregove ter jih tu osredotočiti v selišču. Zaradi hipsometrijskih razlik dravskih obrežij in Mariborskega otoka ter zaradi ostrih bregov Drave je ostal Mariborski otok samotni, poln pravljic in skrit kot aluvialna naplavina v diluvialnem polju, dokler mu ni tok razvoja s tujskim prometom predpisal v mestnem kopališču prirodne vloge v življenju Maribora in Podravja.

NÜRNBERŠKA KRONIKA IZ L. 1552. V – PTUJU

DR. ALOJZIJ REMEC

Pri urejevanju knjižnice v minoritskem samostanu v Ptujju so lani naleteli med starimi knjigami na doslej še nepoznano in neobjavljeno kroniko mesta Nürnberg iz leta 1552. v rokopisu. Pisana je na papir z vodnim znakom srpa v ščitu, na listih formata 21×30 cm in vezana v karton, ki je prevlečen z belim pergamentom z bogato ornamentiko z vtisnjenim krogovičjem in moškimi glavicami na platnicah. Knjiga se je zavezovala s štirimi trakovi, ki pa sedaj manjkajo. Na hrbtu je prilepljen list z oznako $\frac{180}{n}$, na zadnji platnici od zunaj so še sledovi pisave v dveh vrsticah, ki pa ni čitljiva. Prvotno je imela knjiga 160 listov. Sedaj manjka prvi list z indeksom od črke A do začetka črke B, tretji list od konca črke B do konca črke C in zadnji list 160. Za indeksom so izrezani 4 listi, za tretjim je bil še preje eden odtrgan. Nadalje je izrezan list 24, 86 in 132. Manjka torej najbrž naslovna stran z imenom avtorja ali pisca, prvi in tretji list indeksa, za njim štirje listi neznane vsebine in gori označeni listi. Kolikor se da iz indeksa posneti, je bila na listu 24 zgodba »Khaiser wird Münich«, »Lothar wird Khaiser«, »Sterb zu Nürnberg und Teuerung«. Na listu 86 nadaljevanje na listu 85 začetega opisa Husove smrti (»Johann Hus verprendt«), na listu 132 poleg drugih beležk »Marthinus Luther erstlich angefanngen zu schreiben«.

Kronika je pisana v sodobni kurzivi z večšo roko, ki kaže v inicialkah in zaključnih vijugah dober smisel za zaokroženost zunanje oblike in prikupno razdelitev posameznih odstavkov. Marginalne notice so pisane z rdečilo kakor tudi posamezne črke v indeksu. Za indeksom sledi predgovor, nato opis

mesta Nürnberga in slednjič kronika iz l. 42. pr. Kr. do 1553. po Kr.

Kdo je bil pisec kronike, se ne da dognati, ker v ohranjenem delu ni navedeno nikjer njegovo ime. V uvodu, ki je v celoti ohranjen, pravi: »Die Gnad unsers Herrn Jesu Christi vund die Liebe Gottes auch die Gmainschaft des Heiligen Geistes sey mit euch allen Amen. — Freindlicher gunstiger lieber leser. Aus sonderlicher lieb und gunst auch herzlich naigung die geschichten der weitberuembten vund löblichen Reichsstat Nuerberg, hab ich aus etlicher guetter freundt Ansuchung vund begern, dise Cronica Von den geschichten der Stat Nüremberg zusamben getragen Vund geschriben...«

Nato navaja vsebino svoje kronike, ki jo je zbral »aus Villen Alten unnd Neuen geschribnen Cronicken Wiewohl dieselben sehr Vnffleissig vund Vnkhlarlich geschriben gewesen zusamben khlaubt Vnd in ain Ordnung gebracht«. Nato opravičuje svoj skromni »Tractetlein« s citatom iz Vergila »Non omnia possumus omnes«. Predgovor zaključuje: »Datum Nürnberg An Sanndt Johannis Abent dess Tausend Nach Christi geburt Funffzehenhundert Vund in dem Zwayundfunffzigisten Jarr«. (Slika 3.)

Navzlic tej letnici pa opisuje pisec še obširno dogodbe iz leta 1553., iz česar bi se dalo sklepati, da je kronika originalna in med številnimi nürnberškimi kronikami ostala v rokopisu in še nepoznana.

Iz opisov dogodkov v letih, ki jih je pisec doživel, smemo sklepati, da je bil v službi nürnberškega magistrata, ki ga vedno imenuje z največjim spoštovanjem. Pri opisih raznih slovesnosti, vojnih dogodkov, nesreč i. t. d. kaže osebno znanje krajev, ulic.